

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslani knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10— K pol leta . . . 5— „ četrta leta . . . 250 „ posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostojne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h „ „ „ dvakrat . . . 12 „ „ „ „ trikrat . . . 10 „ za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Češka šola na Dunaju.

(Brzojavno poročilo.)

Dunaj, 29. septembra. Češko šolsko društvo »Komensky«, ki dosedaj vzel vsem ugodno rešenim pritožbam se ni moglo otvoriti svojih šol na Dunaju, je vkljub šikanam dunajskega mestnega občinskega sveta otvorilo svojo šolo v tretjem dunajskem okraju. List nemških radikalcev »Ostdeutsche Rundschau« je z ozirom na to začel pozivati dunajsko nemštvo na demonstracije proti češki šoli.

Dunaj, 30. septembra. Dancs se je zopet začel pouk na šoli »Komenskega« v tretjem okraju. — Župan dr. Neumayer je na vest o tem naročil mestnim uradom, naj po razjasnenju položaja odrede, da se šola zopet zapre. To je zopet nov dokaz, kako dunajski krščanski socialci, zavezniki slovenskih klerikalcev, rešujejo — kulturna vprašanja!

Nezakonito šolstvo.

Na obrambni razstavi v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani je bil razstavljen med drugimi zanimivostmi tudi diagram, predstavljajoč vso našo šolsko mizerijo, ki zadobiva meje kulturnega škandala. V mislih imamo nezakonito utrakvistično šolstvo.*

O nezakonitosti tega šolstva se je že precej razpravljalo in se tudi že prčenja tuptam boj za pedagoško edino pravo enojezično šolo, vendar se smatra vsa akcija pri večini razumnosti le za športno negovanje upornosti in kot boj za pravičnost; stranka pa, ki se ponaha, da je v njenem taboru ves slovenski narod, se za to šolstvo sploh ne zmeni.

O koroški šoli in nagnjenju koroškega Slovenca k temu, da se hoče že v šoli naučiti nemščine, se je v časopisih tudi že razpravljalo. Za to pokrajino bo treba napraviti poseben tipus ljudskega šolstva, in je nujno zeleiti debato o tem važnem vprašanju. Da pa je koroško šolstvo v ozki zvezi z našim propadanjem, kažejo nazorno

* Najvišje razsodbe določajo, da je utrakvistično šolstvo nezakonito (Jarenina, Št. Daniel itd.).

diagrami z obrambne razstave,** zakaj v letih, ko pričnemo padati v ljudskem šolstvu (A Beg: Boj za šolo na Koroškem), pričnja tudi celotno propadanje koroških Slovencev.

Pa tudi na Štajerskem se je utrakvizem zopet razpasel, kakor nam kaže sledeča tabela, ki govori več kot vse besede:

Utrakvističnih šol je bilo	1905/06	1900/01	1895/96	1890/91	1886/87	1881/82
na Štajerskem	47 sl.-n.	36 sl.-n.	40 sl.-n.	45 sl.-n.	70 sl.-n.	76 sl.-n.
na Koroškem	84	83	81	88	90	92
na Kranjskem	10	10	9	12	17	26
na Tržaškem	—	—	—	3 sl.-it.	2 sl.-it.	1 sl.-n.
na Gorškem	2 sl.-n.-it.	2 sl.-n.-it.	2 sl.-n.-it.	2 sl.-n.-it.	2 sl.-n.-it.	1 sl.-n.
v Istri	—	—	1 sl.-it.	1 sl.-it.	1 sl.-it.	—
Na Slovence torej pride v vsej Avstriji je bilo utrakv. šol	143	133	133	151	182	195
V % odpade na Slovence	277	270	284	416	448	501
	51.62 %	49.25 %	46.63 %	36.29 %	40.62 %	38.92 %

** Nekaj posnetkov ima tudi »Dijaški almanah« za leto 1912/13, ki ga je izdala eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva.

Facit: Zaradi nezakonitosti število avstrijskih utrakvističnih šol rapidno pada; število teh šol, ki odpadejo na naše ozemlje, pa ne stopnjuje le relativno, temveč celo absolutno, tako da leži v šolskem letu 1907/08 od vseh 254 že 144 teh šol na slovenskem ozemlju; z drugimi besedami: dobri štirje odstotki avstrijskega prebivalstva (toliko je Slovencev) imajo 56.7% nepostavnega utrakvističnega šolstva.

J. Mačkovšek.

Socialna Matica.

Kakor smo povedali že zadnjič, se je vršil dne 22. pret. mes. v Trstu ustanovni občni zbor »Socialne Maticice«, ki si je prevzela nalogo, da z izdavanjem knjig in spisov državno-znanstvene, narodno-gospodarske, politiške, sociološke in druge znanstvene in poljudno-znanstvene vsebine goji državljansko izobrazbo in centralizuje v tej stroki slovenski knjižni trg.

Odbor tega novega, silno važnega podjetja se je ustanovil tako: predsednik dr. B. Vošnjak, podpredsednik dr. Fr. Ilešič, tajnik V. Knaflič, blagajnik dr. Brezigar, knjižničar dr. Ozvald, nadzirajoči odborniki dr. Lončar, dr. Merhar, dr. Pivko, odborniki Gangl, Fran Kos, Andrej Čok, dr. Fetič-Frankheim.

Ob silni mizeriji slovenske znanstvene književnosti novo ustanovo toplo priporočamo in vabimo slovensko učiteljstvo, da v čim obilnejšem številu pristopi. — Pristopnina znaša 2 K, letnina 5 K, za učiteljstvo, dijaštvo, kmetiški in delavski sloj 3 K.

Izdanja prvega leta so preračunana na 28 tiskovnih pol v več zvezkih ter bomo o tem še poročali. V kratkem se razpošljejo pristopnice. Dotlej prosimo, naj se pristopne prijave pošiljajo na naslov dr. M. Brezigar, odvetniški kandidat, Gorica, ali pa uredništvu »Vede« v Gorici.

Slomškov jubilej.*)

Petdesetletnico Slomškove smrti so obhajali 24. septembra domačega po vseh šolah. Poudarjamo posebej, da so ravno napredni učitelji-voditelji Slomška slavili kot prvega škofa, ki se je res zavedal, da je Slovenec in se tega tudi ni sramoval javno pokazati. On je začutil, da nismo ustvarjeni samo za pastirje in hlapce — za pestunje in deklice — ampak, da imamo toliko talenta, da bi lahko povsod z uspehom tekmovali s svojimi sosedi Nemci in Lahi, ako bi imeli šol na podlagi materinega jezika. Za to je pa silil, naj se ustanavljajo šole med našim narodom na tej naravni podlagi. V ta namen je sam spisal dokaj pesmi, povestice itd. ker je iz lastne izkušnje vedel, da je branje dobrih knjig — imenitna telovadba možganov.

A ni se potegoval samo za Abece, nego je tudi za vsakdanji šoli cdraslo mladino spisal svojega »Blažeta in Nežico v nedeljski šoli«. S tem je pokazal pot, po kateri imajo hoditi narodovi učitelji, ako hočejo narodu zagotoviti boljše bodočnost.

Leta po dovršitvi ljudske šole so namreč šele prav važna, ker takrat mladina šele začne misliti. — Blagor ji, ako v tej dobi naleti na pravega učitelja! — Seveda je tudi Slomšek kot duhovnik moral nekaj povedati o »angeljskem jeziku!»

Vsak — recimo — tudi svetnik ima najmanj toliko »mekih« trenutkov, kolikor je imel na pr. glasoviti Dimež — vrtilin!

Poudarjamo pa s ponosom, da je Slomška ravno napredno učiteljstvo slavilo, a to strogo objektivno. Kdor je pa ta jubilej zlorabljal v klerikalno-strankarske namene, je pa s tem samo dokumentiral svoj slab okus ter Slomškovega imenu več škodoval, nego koristil!

* Dobili smo o tem nekaj dopisov.

Uredn.

LISTEK.

Pridelovanje in razpečavanje namiznega grozdja ter vzgoja trt na špalirju.

To je naslov 12. zvezka »Kmetijske knjižnice«, ki jo izdaja c. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani. Knjižico je z znano natančnostjo in preglednostjo spisal Buhoslav Skalický, c. kr. vinarški nadzornik za Kranjsko, ter jo je opremil z 41 podobami, tako da knjižica ne opisuje le vzgoje trt ter pridelovanja in razpečavanja grozdja, ampak vse to tudi nazorno kaže v podobah.

Čudno je, da se v naših vinorodnih krajih, ki se že izdavna pečajo z vinstvom, še zmeraj tako pomanjkljivo ravna s trtnimi špalirji, za pridelovanje namiznega grozdja se pa vinogradniki tako malo zanimajo, da ga v veliki meri k nam uvažajo iz drugih dežel, celo v vinorodne kraje same.

Kako se vse to umno uravna, je gospod Skalický natančno opisal v svoji knjižici. Opisal je posamezne trtne vrste, priprave za pridelovanje namiznega grozdja

in za vzgojo na špalirju; potem ameriške podloge, ki so pripravne za te vrste; kako se pripravi svet za saditev; kako se trte sade, goje, oskrbujejo, gnoje; kako se varujejo škodljivcev in boleznih; kako se grozdje trga, razpošilja in spravlja; kako se grozdje tudi rabi za zdravilo.

Ce je knjižica koristna že vinogradnikom, koliko bolj potrebna in koristna je onim ljubiteljem grozdja, ki si iz veselja goje po nekaj trt na prikladnih, solčnih krajih. Marsikdo si zasadi ali bi si rad zasadi nekaj trt, a ne ve, kako naj z njimi ravna. Iz te zadrege ga reši knjižica Skalického, ki mu za vsa opravila nudi potrebnih navodil.

Navzlic temu, da knjižica obsega 64 strani in ima 41 podob, stane vendarle samo 50 h, da jo pač vsak vinogradnik ali ljubitelj vinske trte lahko kupi. Denar je naprej poslati, ker se knjižica na upanje ne daje, po povzetju pa preveč stane. Naroča se pri c. kr. kmetijski družbi kranjski v Ljubljani.

Bericht über den I. österr. Kindergärtnerinentag.

Že 50 let je tega, kar obstoje v naši državi otroški vrtci, že 40 let je tega, kar

jim je bila ustvarjena postavna podlaga, a šele tekoče leto v velikem tednu se je prvič zgodilo, da so se strokovnjakinje sešle na skupno posvetovanje. Naravno je, da jih je čakal ogromen material in da so mogle vzeti v temeljit pretres samo nekatera vprašanja, glede drugih pa bodočim posvetovanjem in rešitvi uglati pot. Sem sodijo vprašanja o razmerju med otroškimi vrtci in med ljudsko šolo in o organski zvezi med tema vzgojevališčema, katera vprašanja niso velezanimiva samo za voditeljice otroških vrtcev, nego v še večji meri za ljudsko učiteljstvo.

C. kr. založba šol. knjig je zdaj obelodanila obširno poročilo o zgoraj omenjenih posvetovanjih. To poročilo je važen dokument za vse, ki so v kakršnikoli zvezi z otroškimi vrtci, za šolske in nadzornične oblasti, kakor za občine in druge korporacije, ki vzdržujejo šolske vrtce.

Slovaško vprašanje in madjarski tisk.

S slovaškim vprašanjem se bavi znani madjarski list »Vilag« ki tudi pravično poroča o čeških težnjah. »Vilag« je prinesel nedavno tega pogovor s slovaškim

prvakom, ki je izjavil, da zanimata v današnji krizi Slovence samo dve vprašanji, in sicer šolsko vprašanje in vprašanje splošne voline pravice. Ko mu je šolsko bedo pri Slovakah dovolj pojasnil, je pristavil: »Neznosnih teh razmer ne bomo več trpeli. To ni narodno, marveč kulturno vprašanje. Pomagati si hočemo na ta način, da bomo odsihmal v večji meri pošiljali svojo mladino v češke učilnice. Domenili smo se s svojimi češkimi brati, da bodo pri svojih čeških šolah napravili še paralelke, kamor bodo hodili naši otroci. Tako bomo demonstrativno odgovorili na preziranje naših narodnih in kulturnih teženj. Ali za tem demonstrativnim odgovorom naredimo tudi klicaj. Pokazati hočemo Evropi, da smo mi dobri domoljubi, da niso naše težnje naperjene proti ogrski državi, niti proti Madjarom, ampak edinole proti klikli, ki na Ogrskem gospoduje in katera bi rada obdržala krmilo v rokah samo z zatiranjem nemadjarških narodov. In baš zaradi tega smo se dogovorili s Čehi tudi za to, da se bodo slovaški otroci v čeških paralelkah učili tudi madjarskega jezika, madjarske literature in ogrske povestnice. S tem bomo dokazali, da madjarska vlada sama podi našo mladino v češke šole. Kar se tiče našega ravnanja z ozirom na sedanjo vlado, lahko rečemo,